

Inoqarfinnut minnerusunut anguniakkat

Nunani allani illoqarfinni annerusuni inuit amerligaluttuinnarnerannik illoqarfinnilu minnerusuni inuit ikiligaluttuinnarnerannik nalunaaruteqartoqaraangat eqqarsariaallannartarpoq. Tas-sami aamma *nunatsinni* tamanna ukiorpassuannortuni oqallisaammatt – aammalu pissutsit taamaannerat nunatsinni ukiuni kingullerni malunnarnerulersimasoq kisitsisitigut uppernar-saatissaqarmat.

Ilisimatuup nalunaarsukkanik Europap avannaani nunat ilaannit pisunik misissuisimasup ma-luginiarsimavaa inuit taamatut nikerarnerat ukiut ingerlaneranni allannortartoq inuussutis-sarsiornikkut aningaasarsiornikkullu periarfissat takkuttarneri tammartarnerilu ilutigalugit. Piffissap ilaatigut illoqarfinnut annernut nutsertoqarnerulertarpoq, tamannalu tunngavigalugu pilersarusiortoqalertarluni. Piffissani allani sarfaq killormut saattarpoq taamalu illoqarfiit pi-ngaarnersaat illoqarfiillu annerit nuuffigiumaneqarpiarunnaartarlutik.

Soorunami uagut nunarput isorartoqigami inukinneroqalunilu nunani kujasinnerusuni inuit millionilikkuutaarlutik katersuuffigisaanni pissutsinut atugassarititaasunullu imaaliinnarlugu sanilliunneqarsinnaangilaq.

Kisianniuna pissutsit nunarsuatsinni sumiikkaluaraanniluunniit tunngaviusutigut assigiissute-qartartut.

Sumiiffik inuit katersuuffigisaat ornigarneqaqqajaasarpoq. Inoqarfik sanaartorfiusoq allatullu pisoqarfiusoq saviup kajungerisaatut nutsuilersarpoq, piumagaanni piumangikkaanniluun-niit.

Soorlu aatsitassarsiortoqaleraangat inuppasuit aggasarnerat aatsitassanik aningaasarsiuu-taasinnaasunik nassaartoqaraangat, tamaangalu nunassittarnerat, qangaanilli ilisimaneqarpoq. Tassa inuit inuussutissarsiorfisinnasatik malillugit nikerartarput – katersuuffigisaannilu kulturikkut inuunermilu naleqartitatigut allatigut atugartuussuseq ineriartuleraraaq.

Aamma nunatsinni ukiorpassuit ingerlaneranni tamatuma pissuseqataanik inuit piniagassat inuussutigisassatik malillugit nunassittarsimapput – sumiiffinnut piniagassat eqqarsaatigalugit akunnaatsunut nunassittarlutik. Taamaallitutik pissutsit allannortartornerannut naleqqussar-tarsimapput. Inoqarfiit pinngortarsimapput, inoqarfiillu inueruttarsimapput.

Uanga Kalaallit Nunaanni Kommunit Kattuffianni siulittaasutut oqaluttuarisaanermi pissutsit piviusut aamma nunarsuarmi tamarmi atuuttut puigorneqartariaqanngitsullu tamakku tunnga-vigalugit siunissaq pillugu isummersulaarusuppunga.

Tamannali pitinnagu erseqqissarusuppara inoqarfiit ataasiakkaat, illoqarfiuppata nunaqarfiup-pataluunniit, siunissaat pillugu susassaqartuiusut tassaasariaqarmata tassaammatalu nunap immikkoortuini oqartussaasut, imaappoq kommunit.

Inoqarfiit minnerusut siunissaat piumasannguatsinnik takorluukkersaarfigisinnaavarput – aamma nuannaarluta ajunngitsumillu isumaqarluta taamaaliussaagut – kisianni tamatumani oqartussaviusut tassaapput kommunalbestyrelsit. Aammami taamaattariaqarpoq pilersaarutit suliniutillu ataqatigiissumik nunallu immikkoortuani pineqartumi kissaatigisanut tulluurtumik ingerlanneqassappata.

Kommunini ataasiakkaani annerusunik minnerusunillu aammalu assigiinngisitaartunik periar-fissalinnik inoqarfeqarnera kommunit suleqatigiiffiannit nukittoqutit isigiumavarput. Tamatumani aamma apeqqutaalluinnarpoq kommunini suna kissaatigineqarnera.

Kommunini sisamaasuni (immaqalu tallimangortussani arfinilinnngortussaniluunniit!) nunap immikkoortuini ineriartortitsinernut pilersaarutini inoqarfiit ataasiakkaat qanoq inissisimatineqassappat? Tassa apeqqut pingaartoq kommunalbestyrelsit innuttaasut akuutillugit paaseqatigalugillu akissutissarsisassa.

Innuttaasunik akuutitsineq tamatumani pingaartillugu erseqqissarusuppara – tassa aamma oqaluttuarisaanerup takutimmagu innuttaasut qulaatiinnarlugit inoqarfiit pillugit aalajangiisarnernit inunnut qanoq kamassaataatigalutillu pissaaneerutsitsigisartut. Tamanna takuarput G-60-ip nunaqarfiit suut inuerusarneqarnissaannik suullu atatiinnarneqarnissaannik aalajangersaanerata kingunerisaasigut. Tamanna aamma takuarput Qullissat inuerneqarneratigut.

Qularutiginnilara taamanikkut pissaanermik tigungminnittut ajunngitsuusorisartik malillugu iliorsimasut.

Kisiannili takorloorniarsinnaavarput aalajangiinerit qanoq allaanerutigisimassagaluartut immaqalu akuerineqarsinnaasunik inerneqarsimassagaluartut innuttaasunik qanimut akuutitsineq atorneqarsimagaluarpat. Imaassinnaavoq nunaqarfiit ilaasa inuerunneqarnerat akuutitsinerinnakkut pinngitsoortinneqarsinnaasimassanngikkaluartoq – taamaattorli paaseqatigiinnikkut pisimassagaluarpoq. Tassaniipporlu assigiinngissut pingaaruteqartoq.

Kukkussutaasimasut ilinniutissaapput. Taamaattumik inoqarfiit minnerit – tamatumani eqqarsaatigaakka kommunitoqqani “illoqarfiit” minnerit aamma inoqarfiit “nunaqarfinnik” taaneqartartut – qanoq ineriartortinneqarnissaannik pilersaarusiornissami taakkunanani innuttaasut paaseqatigalugit ingerlanneqartariaqarpoq.

Kommunit suleqatigiiffiat soorunami inoqarfiit minnerit pillugit ukiunut aggersunut kommuninik ataasiakkaanit allaanerusunik takorluugaqarsinnaanngilaq – qularinnigilarali kissaatigisat imaattut ataatsimoorfigineqarsinnaasut:

- Kommunikkaartumik nunap immikkoortuini inoqarfiit ataasiakkaat periarfissaannik ineriartorfigisinnaasaannillu innuttaasut akuutillugit nalunaarsuinerit ilaatigut aallartinneqareersimasut naammasseriartugit piaartumik ingerlariaqqittoqassasoq – pingaartumik inoqarfiit nalorninartumik inissisimasut siunissaat pillugu erseqqinnerusumik oqartoqarsinnaaleqqullugu.
- Inoqarfinni tamani pisortatigoortumik innuttaasunik kiffartuussinerup tunggaviusutigit tamanut naligiimmik inatsisitigullu illersorneqarsinnaasumik aqqissuussiffiqineqarsimanissaa qulakkeerneqassaaq – informationsteknologiimi periarfissat nutaat atorluarneqarnerisigut minnerunngitsumillu innuttaasunik kiffartuussinerup pilersaarusiugaanerata aqqissugaaneratalu naleqqussarneqarneratigit.
- Inoqarfiit minnerit ingerlalluartut napasinnaalluartullu qanoq ittuunissaannik sunillu pisariaqartitaqarlutillu periarfissaqarnissaannik erseqqissunik nassuiaasiortoqassaaq – taamaalilluni inukinnerusuni inuttunerusunilu najugaqaraanni suut naatsorsuutigisariaqarnerat tamanut erseqqinnerulerniassammat nukiillu inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinermut atorluarneqarnerulerniassammata.
- “Illoqarfimmiukasiit” imaluunniit “nunaqarfimmiukasiit” immikkoortillugit inukuluginnippaluttumik oqaluttarneq eqqarsartarnerlu allaat ulloq manna tikillugu atuuttooq qaangipallattariaqarparput. Tamannami itsangavallaaqaaq nunasiaataanerup nalaani “niuertoqarfimmiunut” aammalu “niuertoruseqarfimmiunut” immikkoortiterisarnermut eqqaanarpallaaqigami.

Tamattami Kalaallit Nunaanni *inoqarfimmiuuvugut*. Inoqarfiit ilaat *inuttuujupput*, inuttuujunertik pissutigalugu immikkut nuannequtillit immikkullu periarfissallit nakooqutillillu – inoqarfiillu ilaat *inukitsuupput*, inukitsuunertik pissutigalugu immikkut nuannequtillit immikkullu periarfissallit nakooqutillillu.

Taamatut eqqarsarnerulerutta soorlu nukitta inuiaqatigiillu aningaasaataasa qanoq atorluarnerusinnaanerata pillugu ammanerusumik unneqqarinnerusumillu oqaloqatigiissinnaanerulisasugut. Qanoq iliallallunilu “missukutaanarluni” narrattarneq oqaloqatigiilluarnissamut killiliiuassaaq.

Taamaattumik aamma eqqarsaatigisariaqarpoq siunissami nunaqarfinni aqutsisut aammalu illoqarfinni najukkani siunnersuisoqatigiit pilersinniarneqartut qanoq assigiimmik taaguuteqalersinneqarsinnaanersut.

Tassami ataatsimiittartoqatigiinni taakkunani tamani siunertaq ataasiuvoq, tassa sumiiffinni qanimut oqartussaaqataanerup qulakkeernissaa nukittorsarnissaalu. Taaguusersuinerli aamma eqqarsariartaasitoqqanik assigiinngisitsisunik “allanngutsaaliuisarmat” ataatsimiittartoqatigiinnik nutaanik pilersitsinerup malitsigisaanik taaguummik nunaqarfinni aqutsisunut najukkanilu siunnersuisoqatigiilulersussanut assigiimmik atuuttussamik nutaamik aalajangersaasoqarnissaa isumaliutigisariaqarpoq.

Aallaqqataa’ tungaani eqqartugara illoqarfinnut annerusunut katersuukkaluttuinnarneq aamma nunani allani maluginiarneqartoq naggataatigut uterfigeqqilaassavara.

Innuttaasut illoqarfinnut eqiteruttarnerat, urbanisering, ilaatigut aqunneqanngitsumik piareer-simaffigineqanngitsumillu ilaatigullu aqunneqartumik (imaappoq naalakkersuinikkut siuner-tarineqartoq naapertorlugu) pisarpoq. Aamma naluneqanngilaq nunani tamalaani aningaa-sarsiornikkut pissutsit naatsorsuutiginnngisamik ajorsineri sumut tamaanga illusiinnarmiittu-mut sunniuteqartartut, inuit allamut nuuttariaqalersillugit.

- Taamaattumik kissaatigigutsigu inoqarfilersorsimaneq imaluunniit nunasseriaaseq ul-lumikkut atuuttoq pingaarnersutigulluunniit siunissami atuutiinnassasoq – taamalu inukitsut inukilligaluttuinnarnerat inuttuullu inuttusigaluttuinnarnerat isumalimmik pakkersimaalissagutsigu – taava soorunami siullermik siunissaq qaninneq (imaappoq aqagussaq aappaagussarlu) isigalugu pisariaqartitsiffiusuni inuussutissarsiornikkut suliffissaqarnikkullu siuarsaataasunik aalajangiisariaqarpugut iliuseqartarlutalu.
- Tamatumali peqatigisaanik siunissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu periusissioq-qinnissarput pilersaarusoqqinnissarpullu pisariaqarlunnarpoq. Naammangilarmi uippallernartumik suliffissaaleqilerneq inuillu illoqarfinnut annerusunut nakkutigi-uminaatsumik nutsilernerat akiorniarlugu pisortat annertuumik aningaasaliigallarnis-saat – tamatuma peqatigisaanik inoqarfinni qimagarneqartuni ineriartortitsinikkut ukunut amerlasuunut sunniuteqartussanik periusissiornissaq pisariaqarpoq.
- Taamatut periusissiornissaq pilersaarusiornissarlu qitiusumik oqartussaasut kommu-ninilu oqartussaasut suleqatigiissutigisassaraat. Tamatumani innuttaasunik taakkualu sinniisaannik qanimut peqataatitsinissaq pingaartilluinnaripput erseqqissaqqittariaqan-gilara.

Taamalillunga tamakku massakkuugallartoq oqaasererusuppakka ataatsimeersuarnerup matu-ma paaseqatigiinnerunissamut aqcutissiuussinissaa, unneqqarissumik ammasumillu isummer-sorfiunissaa aammalu piviusorsortumik ingerlariaqqiffiunissaa kissaatigalugu.

Martha Abelsen
KANUKOKA-p siulittaasua